

Kammerråden i Jersie

Af Bent Hartvig Petersen

I Solrød kommunes historie er der ikke mange bønder, der er rager op over mængden, men her skal fortælles om en bonde, der kom til at præge sin samtid i 1800-tallets sidste halvdel - men som samtidig bliver en omstridt skikkelse på grund af sine politiske holdninger, der ikke svarede til flertallets.

I mange sammenhænge, i protokoller, i levnedbeskrivelser, billeder og slægtshistorier dukker en gårdmand i Jersie **Niels Jørgensen** (1827- 1913) op i egnens historie. Niels var yngst af 5 brødre på gården matr. no. 15, der i dag hedder "Frihedstoft" i Jersie, som faderen Jørgen Larsen havde haft i fæste under Giesegaard siden 1822 og som slægten i flere generationer tilbage havde haft i fæste.

De 4 ældre brødre bliver - som det var almindeligt dengang - alle hjulpet i vej af forældrene, godt gift og anbragt som gårdmænd rundt omkring på egnen. Vejen er nu banet for, at den yngste søn kunne overtage fødegården. Det gør han så i 1855 og får den købt til selvjeje af Giesegaard Gods for 8000 rigsdaler. Den unge fyr på 27 år bliver altså den første selvejer på slægtsgården. Han må naturligvis så finde sig i at have de gamle forældre på aftægt på gården og aftægtskontrakten viser, at et gårdmandspar på aftægt krævede godt ind til sig selv. Niels får modregnet 5 års aftægtsyndelse til forældrene, men det bliver en skidt forretning, da faderen lever i 10 år og moderen i 18 år !

Jersie er en gammeldags by og i løbet af få år bliver den unge Niels Jørgensen foregangsmand for sine standsfæller i byen. Han får resten af byen med på et afvandingsprojekt for den unyttige Jersie Mose og begynder samtidig før sine byfæller at engagere sig politisk i "Bondevenerne" og kommer i forbindelse med bl.a. I. A. Hansen - almueskomageren der bliver bondebefolkningens første politiske leder.

Han bliver nu belæst med tillidshverv i forbindelse med den nystiftede Bondestandens Sparekasse, både som bestyrelsesmedlem og som kontorbestyrer i Roskilde. Han kommer ind i Jersie- Kr. Skensved sogneforstanderskab i årene 1859- 1864 og bliver dernæst indvalgt i Roskilde amtsråd i 1868 - stadig som aktiv venstremænd. Han er samtidig landvæsenskommissær, taksator ved jernbanebyggeri, medlem af skattekommission m.m.

Selv om alle disse tillidshverv naturligvis tager hans tid, er han også foregangsmand på landbrugets område og er i spidsen ved overgangen fra gammeldags kornavl til den moderne andelsbevægelse. Han indfører nye regnskabsmetoder, og da den gamle og upraktisk indrettede gård brænder i 1889, bygger han en moderne indrettet gård.

Det gamle tærskværk på gården brændte også, og dette bliver anledning til at Niels viser sin fantasi, idet han får oprettet et selskab til indkøb og drift af et damptærskværk, som normalt ellers kun blev anvendt på herregårde dengang. Dette værk med et flot messingsskilt "Niels Jørgensen + Co." blev flyttet rundt mellem egnens gårde efter høst og var i brug helt frem til 1929.

I arkivet findes et dejligt billede af en efterårsdag på "Frihedstoft", hvor en større mængde folk er i gang med at passe det nymodens djævelske maskineri og knokler med tærskningen af årets høst:

Damptærskværket på Frihedstoft

Niels Jørgensen er medlem af amtsrådet helt frem til 1880, men som årene går kommer han efterhånden i et stærkt politisk modsætningsforhold til sine byfæller og til sin familie, der alle er venstremænd, medens Niels driver mere og mere mod Højre. Han bliver nu en af Højres ledende mænd i amtet og fører en uforsonlig kamp mod Venstres kandidat i Køge-kredsen, Viggo Hørup.

Han bliver nu helt isoleret og det tynder stærkt ud i tillidshvervene og til sidst har han kun jobbet som sognefoged og kirkevæрге tilbage.

Den unge venstrebonde fra tiden lige efter Grundloven er nu her midt i "Provisorie-tiden" blevet yderliggående højremand og Estrupstøtte og har helt mistet sin tidligere indflydelse på egnen.

Han er dog i spidsen for dannelsen af Naarbjerg Mejeri i 1889 og vi ser på hans underskrift i mejeriets protokol, at han nok var en dygtig bonde, men kontormand er han ikke.

Systemet, der stadig er domineret af Højre, belønner ham og han bliver dannebrogsmænd i 1886. I 1897 bliver han som noget usædvanligt for en almindelig landsbybonde udnævnt til kammerråd.

I 1896 overdrager han sin veldrevne gård til en svigersøn og lever resten af sit liv som aftægtsmand på gården.

Ved hans død i 1913 er han efterhånden atter blevet tålt i byen, og provisorietidens bitterhed og politiske stridigheder er kommet på afstand. Højreavisen "Østsjællands Avis" svømmer naturligvis over i respekt for den gamle højremand. Men det må bemærkes, at venstrebladet "Østsjællands Folkeblad" giver ham et meget flot skudsmål ved hans død og hans gamle modstander redaktør Søren Svarre skriver bl.a. :

"Niels Jørgensens Hovedevne var hans sunde Forstand og en vis Djærighed i Optræden, der understøttedes af hans kraftige Skikkelse med det store åbne Ansigt. Han havde lært mere af Livet end af Bøgerne. Selv for sin Tid var han ikke særlig stiv i at føre Pennen og just heller ikke nogen født Taler. Men han fyldte sin Plads, hvor han fandt den, og der var en ikke ringe Myndighed i hans Væsen"

Den gamle kammerråd, der ragede op over sine standsfæller i landsbyen Jersie, kunne have været et spændende menneske at få en sludder med.

Kilder:

Fred. Vedsø: "Hvorfra vi kom" (1953)

A. Antoniewicz : "Roskilde Amts Råd 1842- 1967

Naurbjerg Mejeris bestyrelsesprotokol

Div. materialer i Solrød lokalhistoriske arkiv